

**INFORMACIJA O POTPISIVANJU MEMORANDUMA O RAZUMIJEVANJU
IZMEĐU MINISTARSTVA ODBRANE CRNE GORE I NATO
ORGANIZACIJE ZA KOMUNIKACIJE I INFORMACIJE (NCIO)
KOJU PREDSTAVLJA NATO AGENCIJA ZA KOMUNIKACIJE I
INFORMACIJE (NCIA) U VEZI SARADNJE U OBLASTI C4ISR AKTIVNOSTI**

Potpisivanje inicijalnog Memoranduma o razumijevanju sa NATO Organizacijom za komunikacije i informacije (NCIO), koju predstavlja NATO Agencija za komunikacije i informacije (NCIA), a u vezi saradnje u oblasti C4ISR¹ aktivnosti¹ je bila jedna od obaveza koja je za Ministarstvo odbrane proistekla iz članstva u NATO. Navedeni memorandum je potpisan u februaru 2018. godine, na period od pet godina.

Cilj Memoranduma je ostvarivanje dodatnog nivoa interoperabilnosti sa NATO, kroz korišćenje proizvoda i usluga NATO Agencije za komunikacije i informacije na nacionalnom nivou, odnosno dostizanje neophodnog nivoa usklađenosti sa NATO C4ISR sistemima. Istovremeno, Memorandum je osnova za umrežavanje i razmjenu klasifikovanih informacija Crne Gore i NATO, ali i sa ostalim saveznicama kroz korišćenje usluga i sistema NCIA.

Kako je petogodišnji rok važenja Memoranduma istekao, ušlo se u proceduru potpisivanja novog Memoranduma. Stoga je, u komunikaciji sa NCIA, dogovorena priprema predloga novog Memoranduma, koji je NCIA dostavila Ministarstvu odbrane posredstvom Stalnog predstavništva Crne Gore pri NATO u cilju njegovog potpisivanja.

Novi MoR opisuje oblasti saradnje između Crne Gore i NCIA vezane za C4ISR aktivnosti i ima za cilj da obezbijedi nastavak korišćenja informaciono-komunikacionih usluga i proizvoda NCIA, koji su Crnoj Gori neophodni za realizovanje bezbjedne komunikacije sa NATO, sa saveznicama i njihovim delegacijama pri NATO, ali i za dalje usklađivanje sa NATO C4ISR sistemima.

¹ C4ISR- Aktivnosti u oblasti komandovanja, kontrole, komunikacija, kompjutera, obavještajnog rada, nadzora i izviđanja

NATO UNCLASSIFIED

MEMORANDUM OF AGREEMENT (MOA)

BETWEEN

THE MINISTRY OF DEFENCE
OF
MONTENEGRO

AND

THE NATO COMMUNICATIONS AND INFORMATION ORGANISATION
(NCIO)

REPRESENTED BY

THE NATO COMMUNICATIONS AND INFORMATION AGENCY
(NCI Agency)

RELATED TO

CO-OPERATION ON C4ISR ACTIVITIES

NATO UNCLASSIFIED

TABLE OF CONTENTS

	Page No.
Preamble	3
Section 1 Definitions and Acronyms	4
Section 2 Objective and Scope	5
Section 3 Overall Areas of Cooperation	6
Section 4 Specific Areas of Cooperation	6
Section 5 Organisation and Management	7
Section 6 Financial Arrangements	7
Section 7 Contracting Arrangements	8
Section 8 Liability and Claims	8
Section 9 Intellectual Property Rights	9
Section 10 Third Party Sales and Transfers	9
Section 11 Security	10
Section 12 Tax and Customs Exemption	11
Section 13 Visits to Establishments	11
Section 14 Resolution of Disagreements	11
Section 15 Amendment and Termination	11
Section 16 Force majeure	12
Section 17 Signature	12
Annex A: Subordinate Agreement Implementation Process	14

Preamble

The Government of Montenegro, as represented by the Ministry of Defence of Montenegro (MNE) and the NATO Communications and Information Organisation (NCIO) as represented by the NATO Communications and Information Agency (NCI Agency), Hereinafter referred to as the "**Participants**";

- Considering the establishment of the NCIO and its constituent elements by the North Atlantic Council (NAC) in C-M(2012)0049-AS1 and the authority in Consultation, Command, Control, Communications, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (C4ISR) area granted to it;
- Considering the experience and interest of the Ministry of Defence of Montenegro in C4ISR activities;
- Considering that both the NCI Agency and the Ministry of Defence of Montenegro find it desirable to co-operate in the C4ISR activities and allow better interoperability between Montenegro and NATO;
- Considering that the Participants acknowledge that NCI Agency is not funded to cover the costs of damage, or other liabilities or losses incurred from this Memorandum of Agreement (MOA) with Montenegro, unless the NATO Nations agree on the establishment of a fund for this purpose;
- Considering that the Participants acknowledge that NATO common funds shall not be used to cover the costs of damage, or other liabilities or losses incurred from this MOA with Montenegro either, unless decided otherwise by the NATO Nations;

have approved the establishment of this framework MOA, describing the areas of co-operation in C4ISR activities and intend to establish, at a later date, Subordinate Agreements, as defined below.

Section 1 Definitions and Acronyms

The following definitions and acronyms will apply for this MOA:

Background Information	Information not generated within the framework of this MOA or any Subordinate Agreement.
Classified Information	Information or material determined to require protection against unauthorized disclosure which has been so designated by a security classification.
Contractor	Any entity awarded a contract by a Participant for the (partial) implementation of this MOA.
C4ISR	Consultation, Command, Control, Communications, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance.
Foreground Information	Information generated within the framework of this MOA or any Subordinate Agreement.
Information	Any information, regardless of form or type, including, but not limited to that of a scientific, technical, business, or financial nature, and also including photographs, reports, manuals, threat data, experimental data, test data, designs, specifications, processes, techniques, inventions, drawings, technical writings, sound recordings, pictorial representations, and other graphical presentations, whether in magnetic tape, computer software or any other form and whether or not subject to copyright, patent, or other legal protection.
MOA	Memorandum of Agreement.
NAC	North Atlantic Council.
NATO	North Atlantic Treaty Organisation.
NATO Purposes/Defence Purposes	Use in any part of the world by NATO or for the armed forces of a Participant.
NCI Agency	NATO Communications and Information Agency.
NCI Organisation	NATO Communications and Information Organisation.
Participants	NCI Agency and Montenegro

PP	Price Proposal, a document specifying the work (e.g. services or procurement) to be provided to the other Participant and the necessary terms.
Programme/ Programme Purposes	Any activity in accordance with the purposes and objectives as stated in Section 2 (Objective and Scope).
TA	Technical Arrangement, a subordinated document outlining the objectives and deliverables of a project, covering e.g. technical terms, financial aspects and milestones.
TO	Task Order, a document further defining terms and conditions for different activities under a TA.
Providing Participant	The Participant providing the support.
Requesting Participant	The Participant receiving the support.
SLA	Service Level Agreement.
SSP	Service Support Package.
Subordinate Agreement(s)	Any agreement to be concluded under the terms and conditions of this MOA, such as a Technical Arrangement (TA), Price Proposal (PP), Service Level Agreement (SLA), or Service Support Package (SSP).
Third Party	Any person or entity other than a Participant, an agent or contractor of a Participant, or employee of any of these entities.

Section 2 Objective and Scope

- 2.1. To facilitate enhanced interoperability with respect to C4ISR activities, the Participants agree to strengthen co-operation between them by:
- Using NCI Agency developed products in Montenegro national defence systems with the aim of pursuing close interoperability with NATO.
 - Enabling NCI Agency to support the ongoing development of Montenegro systems for C4ISR to achieve the required level of interoperability with NATO systems.
 - Establishing a forum for exchange of relevant technical Information between the Participants.
 - Fostering NCI Agency's role as a strategic CIS partner to Montenegro by enabling insight into the Montenegro operational and functional needs as well as to NCI Agency's core competences.

- Recognizing the role of the NATO/Multinational projects in the development of national C4ISR capabilities through a collaborative effort; and
 - Facilitating the networking between the Participants' experts and relevant industrial partners in order to enable successful implementation of desired C4ISR capabilities.
- 2.2. The scope of the cooperation will include development, implementation, test, evaluation and validation of technical and architectural aspects of standards, technologies, systems and capabilities.
- 2.3. The specific cooperation projects will be detailed in Subordinate Agreements. The Participant providing the work will decide on the most appropriate document to detail the terms of the cooperation.
- 2.4. Subordinate Agreements will not deviate from the MOA.
- 2.5. The Annex to this MOA is a living document and may be modified by mutual written arrangement without requiring an amendment of this MOA.

Section 3 Overall Areas of Cooperation

- 3.1. Recognising the specific mandates given to them, the Participants have agreed that mutual cooperation may include but will not be limited to cooperation with following characteristics:
- 3.1.1. Cooperation includes the whole lifecycle of C4ISR, such as planning, research, concepts, as well as technical experimentation and development, requirements gathering and analysing alternatives, specifying, tendering, procuring, installing and deploying, using and operating.
 - 3.1.2. C4ISR itself may cover command, control, communications, information systems and network enabled capabilities including the use of these and related technologies, methodologies and procedures, also used for specific operational domains like intelligence, surveillance and reconnaissance.
 - 3.1.3. Cooperation may cover also other related areas needed to fulfil agreed tasks within national and alliance policies including e.g. information assurance and cyber defence, training and exercises, knowledge sharing, experimentations and demonstrations, battle lab integration and procurement support.

Section 4 Specific Areas of Cooperation

- 4.1. Taking into consideration the above-mentioned overall areas of cooperation, the Participants have agreed to focus their efforts in the following specific areas:
- System testing, evaluation and installation;
 - Use of NATO software;
 - Training and exercise support;
 - General support, which may cover e.g. studies, project definition, on- and off-site technical support; and
 - Hardware and software acquisition, as related to the above activities.
- 4.2. Additional areas of cooperation may be identified and agreed by the Parties.

Section 5 Organisation and Management

- 5.1. Activities performed under this MOA will be overseen by the following management structure, as appointed by the Participants:
 - 5.1.1. Focal Points will oversee and facilitate the overarching cooperation between the Participants and the implementation of this MOA;
 - 5.1.2. Project Managers will oversee the implementation of the Subordinate Agreements.

Section 6 Financial Arrangements

- 6.1. This MOA will not impose any financial responsibilities on either Participant except that each Participant will be responsible for its own costs incurred in implementing this MOA. Following mutual consent between the Participants and subject to the appropriate prior approvals being obtained, specific financial arrangements will be negotiated as part of any Subordinate Agreement
- 6.2. Should one Participant request support from the other Participant, the Providing Participant will inform the Requesting Participant of the resources and, if applicable, the cost of each contractual commitment necessary for providing the support. Details of this support, including any administrative costs, will be specified in the corresponding Subordinate Agreement.
- 6.3. The Requesting Participant will bear the full costs of all projects requested by that Participant unless otherwise mutually agreed.
- 6.4. In accordance with the NATO Communications and Information Agency Customer Funding Regulatory Framework [PO(2015)0394], Subordinate Agreements can be, cost reimbursable (CR), firm fixed price (FFP) or a combination of both, meaning:
 - 6.4.1. Costs reimbursable (CR) Subordinate Agreements will specify the estimated costs to be incurred (e.g. procurement, travel, consultancy), the estimated labour to be provided over a specific period of time and the general duties to be performed by NCI Agency personnel.
 - 6.4.2. Firm Fixed price (FFP) Subordinate Agreements will provide a detailed description of the item or services, to be delivered by a specific date at a firm fixed price.
- 6.5. In each Subordinate Agreement, the Participants will agree the specific invoicing milestones, considering applicable NCI Agency customer funded requirements for available cash flow. Depending on the type (CR/FFP) and/or the magnitude of the Subordinate Agreements, NCI Agency may issue invoices calling for advances in full or for part of the amount of the Subordinate Agreements.
- 6.6. The Subordinate Agreement will include the invoicing address, the bank account number and a contact email address of the respective Requesting Participant.
- 6.7. The Requesting Participant will transfer the amount under the Providing Participant's invoice within 30 days after the date of the invoice. Administrative costs, if any, will be shown separately on an invoice and submitted for payment after signature of the Subordinate Agreements, in accordance with the terms and conditions under Sections 6.5 and 6.6.
- 6.8. All payments to the Participant will be made to the bank accounts indicated in the invoice.
- 6.9. NCI Agency financial records are subject to audit by the International Board of Auditors. These records will be made available to the Montenegro audit institution(s), if requested.

Section 7 Contracting Arrangements

- 7.1. If a Participant determines that contracting is necessary to fulfil its obligation(s) under any Subordinate Agreement, that Participant will do so in accordance with its applicable NATO or national laws, regulations, and procedures. The Subordinate Agreement will specify the contracting necessary to carry out the work, as well as the associated costs.
- 7.2. When one Participant individually contracts to undertake a task under the MOA or Subordinate Agreement, it will be solely responsible for its own contracting, ensuring that the contract is in line with provisions and obligations under this MOA and any applicable Subordinate Agreement. The other Participant will not be subject to any liability or obligations arising from such contracts without its prior written consent (i.e. by means of a back-to-back agreement). For all contracting activities performed under this paragraph, the FPs will, upon request, be provided a copy of all statements of work prior to the issuance of solicitations.
- 7.3. The Participant acting as contracting Participant will insert into any prospective contract under this MOA (and require its Contractors to insert into Contracts with Sub-contractors) suitable terms and conditions to satisfy the provisions of this MOA, including but not limited to those contained in Section 10 (Disclosure, Use and Protection of Programme Information), Section 12 (Third Party Sales and Transfers) and Section 13 (Security). During the contracting process, each Participant will advise prospective Contractors of their commitment to notify the contracting Participant immediately if they are subject to any license, approval, or arrangement that will result in such restrictions.
- 7.4. In the event that a Participant is unable to secure adequate rights to use and disclose Programme Information as required by Section 10 (Disclosure, Use and Protection of Programme Information), or is notified by the contractor of any restrictions on the disclosure and the use of Programme Information, the contracting Participant will, through the PMs, notify as soon as practicable, the other Participant of any such restrictions.
- 7.5. The Participants will use reasonable endeavours to ensure contract clauses hold contractor accountable in accordance with the law applicable for the given contract with respect to damages and other liabilities due to breach of contract, fault and/or negligence.
- 7.6. PMs will promptly advise the Senior Representatives of any contractual issue, which could affect the Programme.

Section 8 Liability and Claims

- 8.1. The Participants agree that in the event of damage, or other liabilities or losses caused by a Contractor or any other entity working under an arrangement of any kind with NCI Agency or by a wilful act or gross negligence by an NCI Agency staff member, related to this MOA, NCI Agency shall arrange to have those responsible refund any amounts due in accordance with existing laws and regulations, as follows:
 - 8.1.1. Regarding NCI Agency Contractors: NCI Agency will ensure contract clauses hold Contractors accountable in accordance with the law applicable for the given contract with respect to damages and other liabilities due to fault and negligence.
 - 8.1.2. Regarding NCI Agency's civilian staff: NATO Civilian Personnel Regulations (NCPRs) provide the rules and procedures in the event an NCI Agency's civilian staff member causes damage or other liabilities through wilful act or gross negligence.
 - 8.1.3. Regarding NCI Agency's military staff: The respective national regulations govern damage or other liabilities as a result of wilful act or gross negligence caused by NCI Agency military staff.

If a remedy cannot be found in this manner, the matter must be referred to the Agency Supervisory Board for resolution.

- 8.2. Claims arising under or related to any contract awarded pursuant to Section 7 (Contracting Provisions) shall be resolved in accordance with the provisions of the contract.

Section 9 Intellectual Property Rights

- 9.1. Both Participants recognize that successful collaboration depends on full and prompt exchange of Information necessary for carrying out this MOA and Subordinate Agreements. The nature and amount of Information to be acquired shall be consistent with the objectives stated in Section 2 (Objective and Scope). The following provisions regarding the disclosure, use and protection of Information apply to Information exchanged under this MOA and any Subordinate Agreement.
- 9.2. Specific terms governing intellectual property rights will be included in Subordinate Agreements for joint research / development. For support projects, the following terms will apply.
- 9.3. Foreground Information
- 9.2.1 The intellectual property rights for all Foreground Information produced by a Participant under this MOA or any Subordinate Agreement remain and/or is immediately assigned to Participant that funded the work concerned.
- 9.2.2 Foreground Information is disclosed to all Participants without charge for use in accordance with the objectives and scope (Section 2) of this MOA and the applicable Subordinate Agreement(s).
- 9.2.3 Background Information
- 9.3.1 The Participants may, upon request, disclose to each other any relevant Background Information provided:
- 9.3.1.1 Background Information may be made available without incurring liability to holders of proprietary rights; and,
- 9.3.1.3 disclosure is consistent with the disclosure policies and regulations of the Participant.
- 9.4 Each Participant disclosing Background Information to the other Participant may impose restrictions with respect to the use of the said Background Information. Such restrictions also apply to Foreground Information developed on the basis of that Background Information, unless otherwise arranged with the disclosing Participant.
- 9.5 In the absence of such a restrictions, Background Information disclosed by a Participant may be used without charge by or for the other Participant for using the Foreground Information, in so far as the use of the Background Information is necessary for the use of the Foreground Information.
- 9.6 Background Information disclosed by the Participants may be used without charge by the NCI Agency for the purpose of carrying out work under this MOA or any Subordinate Agreement.
- 9.7 Before release, all proprietary technical Information subject to restrictive rights of further disclosure and use is identified and appropriately marked.

Section 10 Third Party Sales and Transfers

- 10.1. The Participants shall not disclose, transfer, loan, sell or provide any other type of access to Foreground Information to any Third Party, without the prior written consent of the Participant that funded the work. Such consent shall not be given unless NATO or the government of the intended recipient agrees in writing with the Parties that it shall:
- 10.1.1. Not retransfer, or permit the further retransfer of any Information provided; and
- 10.1.2. Use, or permit the use of Information provided only for the purposes specified by the Parties.

- 10.2. The Participant shall not disclose, transfer, loan or provide any other type of access to Background Information to any Third Party without the prior written consent of the Participant which provided such Information. That providing Participant shall be solely responsible for authorizing such transfers and, as applicable, specifying the method and conditions for implementing such transfers.
- 10.3. The Participants agree not to unreasonably withhold consent required under this section, owing to the essential requirements of cooperation for the success of this MOA. If a Participant withholds consent, this must include a written reasonable explanation for the decision to withhold cooperation, and include reference to any national law limiting this cooperation.
- 10.4. Unless stated otherwise within the relevant Subordinate Agreement(s) to this MOA, the provisions under this Section apply.

Section 11 Security

- 11.1. All Classified Information provided or generated pursuant to this MOA will be protected and safeguarded by the Participants in accordance with NATO document C-M(2002)49-REV1 "Security Within the North Atlantic Treaty Organization," dated 13 November 2020, including all supporting AC/35 Directives, supplements and amendments thereto. These documents will be made available upon request.
- 11.2. Each Participant will notify the other of the security grading of all Information, documents, or material generated, supplied or exchanged under this MOA and of any subsequent change in grading. When it is deemed necessary to change a classification, the new classification will ensure a degree of protection against disclosure, which is at least equivalent to the original.
- 11.3. Each Participant will take all lawful steps available to ensure that Classified Information provided or generated pursuant to this MOA is protected from further disclosure unless the other Participant consents to such disclosure. Accordingly, each Participant will ensure all lawful steps:
 - 11.3.1. Recipient will not release the Classified Information to any government, national, organization, or any entity of a Third Party without the prior written consent of the originating Participant in accordance with the procedures detailed in Section 10 (Third Party Sales and Transfers).
 - 11.3.2. The recipient will not use Classified Information for other than the purposes provided for in this MOA or any Subordinate Agreements.
 - 11.3.3. The recipient will comply with any distribution and access restrictions on Information that is provided under this MOA.
- 11.4. Each Participant will ensure that access to the Classified Information is limited to those persons who possess requisite security clearances and have a specific need for access to the Classified Information in order to participate in the Programme.
- 11.5. Information provided or generated pursuant to this MOA may be classified as high as NATO RE*TRICTED (NR). The existence of this MOA is NATO UNCLASSIFIED and the content is NATO UNCLASSIFIED. The Participants will jointly decide on the appropriate level of classification for each Subordinate agreement.

Section 12 Tax and Customs Exemption

- 12.1. With regard to any equipment and services to be procured under this MOA, the NCI Agency will endeavour to ensure that no identifiable duties or taxes are levied for which exemption is provided under Section IX of the Agreement on the Status of the North Atlantic Treaty Organization, National Representatives and International Staff, signed in Ottawa on 20th of September 1951.
- 12.2. The Requesting Participant will be responsible for the payment of any duties or taxes applied in relation to activities under this MOA or any Subordinate Agreement.

Section 13 Visits to Establishments

- 13.1. Each Participant will permit the other Participant visits to their establishments, agencies and laboratories, provided that the visit is authorised by the hosting Participant involved and/ or the personnel have any necessary and appropriate security clearances and a need-to-know.
- 13.2. All visiting personnel will be required to comply with security procedures of the hosting Participant. Any Information disclosed or made available to visitors will be treated as if supplied to the Participant sponsoring the visiting personnel, and will be subject to Section 10 (Disclosure, Use and Protection of Programme Information) and 11 (Security).
- 13.3. Lists of personnel and security clearances of each Participant's personnel required to visit the Participants' respective facilities on a continuing basis will be submitted through official channels in accordance with the current international visit procedures and those of the location being visited.

Section 14 Resolution of Disagreements

- 14.1. Any dispute regarding the interpretation, implementation or application of this MOA and/ or a Subordinate Agreement will be resolved by consultation between the Participants and will not be referred to any national or international tribunal or third party for settlement.
- 14.2. Any disagreement regarding the interpretation or application of this MOA or Subordinate Agreements shall be dealt with in first instance by the appropriate Point of Contact (POC) for the Subordinate Agreements. If they are not successful in resolving the disagreement, the respective POC will refer it to their respective FP for this MOA. If no solution can be found, the disagreement will be referred to the respective higher level authorities.

Section 15 Amendment and Termination

- 15.1. This MOA shall come into effect from the date of the last signature and will remain in effect for ten (10) years, unless amended or terminated by the written consent of the Participants.
- 15.2. This MOA and its annexes may be amended at any time by the written consent of the Participants and such amendment may include further requirements related to the C4ISR as jointly decided by the Participants.
- 15.3. All written documents correspondence and reports provided by the Participants under this MOA and Subordinate Agreements shall be in English.

- 15.4. In the event that a Participant wishes to withdraw, the matter will be subject to immediate consultation between the Participants to enable to fully evaluate and determine the consequences of termination and possibility of avoiding it.
- 15.5. If, after consultation, the Participant still wishes to withdraw, the following provisions will apply:
 - 15.5.1. The withdrawing Participant will notify and provide twelve (12) months written notice to the other Participant of its decision to withdraw from the MOA through the SRs in accordance with Section 5 (Organisation and Management) prior to the effective date of withdrawal. During that period, the SRs' will decide arrangements for termination if continuation is not considered feasible.
 - 15.5.2. The withdrawing Participant will meet in full their commitment and will give all reasonable assistance to the remaining Participant for the continuation of MOA activities up to the date of termination from this MOA.
 - 15.5.3. The withdrawing Participant will pay all costs arising as a result of its withdrawal, including any costs of Contract(s) termination or modification(s). The Participants will jointly develop and decide a termination plan in line with the provisions of the Contract.
 - 15.5.4. In the event of termination to this MOA, any outstanding payments for items contracted for and delivered under the Contract will be settled by the withdrawing Participant prior to the effective date of termination in accordance with the Contract.
- 15.6. The respective rights and responsibilities of the Participants regarding Section 8 (Liability and Claims), Section 9 (Intellectual Property Rights), Section 10 (Third Party Sales and Transfers), Section 11 (Security) and Section 14 (resolution of disagreements) will continue notwithstanding termination or expiration of this MOA.
- 15.7. This MOA may be amended only by written consent of the Participants.

Section 16 Force majeure

- 16.1. The Participants shall not be liable for obligations in the performance of this MOA if the failure or delay in performance arise out of causes beyond the control of either of the Participants. Such causes may include, but are not restricted to, acts of God, or of the public enemy, fires, floods, strikes, freight embargoes, epidemics, natural disasters or other force majeure events. However, such unforeseen causes or force majeure will not absolve a Participant from its financial commitments under this MOA which have been incurred up to the moment such causes or event occurred.

Section 17 Signature

- 17.1 The foregoing record represents the understanding reached between the Government of Montenegro, as represented by the Ministry of Defence of Montenegro and the NATO Communications and Information Organisation as represented by the NCI Agency upon the matters referred to therein.

Signed in duplicate, unless signed electronically, in the English language.

**For the Ministry of Defence of
Montenegro**

**For the NATO Communications and
Information Organisation (NCIO)**

Ludwig Decamps
General Manager
NCI Agency

Date: _____

Date: _____
Brussels, Belgium

Annex A: Subordinate Agreement Implementation Process

1. The process to formalise a Subordinate Agreement is as follows:
 - 1.1. **Pre-Analysis:** Montenegro will indicate its requirements and, in collaboration with NCI Agency, define the initial scope of the respective project/service.
 - 1.2. **Request for Support:** Montenegro will formalise the request through a customer request form as available on the NCI Agency website.
 - 1.3. **Proposal for Support:** after clarifications and coordination, as needed, with Montenegro, NCI Agency will make a formal proposal of the costs and content of the support in a draft Subordinate agreement. If the activities are in scope of an existing project or Subordinate agreement, this will be indicated. NCI Agency will send this draft via email to the point of contact of Montenegro, as specified in the customer request form.
 - 1.4. **Formal Agreement:** if Montenegro approves the proposed Subordinate agreement, Montenegro will sign and return the signed Subordinate agreement by regular mail or e-mail to NCI Agency. NCI Agency will countersign and return one original copy to Montenegro.
2. The deliverables may vary depending on the type of activity. They will be mutually agreed for each specific activity to be conducted under the Subordinate agreement.

NATO NEKLASIFIKOVANO

MEMORANDUM O RAZUMIJEVANJU (MOR)

IZMEĐU

MINISTARSTVA ODBRANE
CRNE GORE

I

NATO ORGANIZACIJE ZA KOMUNIKACIJE I INFORMACIJE (NCIO)

KOJU ZASTUPA

NATO AGENCIJA ZA KOMUNIKACIJE I INFORMACIJE (NCIA)

U VEZI SA

SARADNJOM PO PITANJU C4ISR AKTIVNOSTI

NATO NEKLASIFIKOVANO

Strana 1 od 13

SADRŽAJ

	Str. Br.
Preambula	3
Odjeljak 1 Definicije i skraćenice	4
Odjeljak 2 Cilj i opseg	5
Odjeljak 3 Opšte oblasti saradnje	6
Odjeljak 4 Posebne oblasti saradnje	6
Odjeljak 5 Organizacija i Upravljanje	6
Odjeljak 6 Finansijske odredbe	7
Odjeljak 7 Ugovorni aranžmani	7
Odjeljak 8 Odgovornosti i potraživanja	8
Odjeljak 9 Prava na intelektualnu svojinu	8
Odjeljak 10 Prodaja i prenos na Treću stranu	9
Odjeljak 11 Bezbjednost	10
Odjeljak 12 Poreska i carinska izuzeća	10
Odjeljak 13 Posjete ustanovama	10
Odjeljak 14 Rješavanje sporova	11
Odjeljak 15 Amandmani i raskid	11
Odjeljak 16 Viša sila	12
Odjeljak 17 Potpisivanje	12
Anex A: Proces implementacije podugovora koji proističu iz Memoranduma	13

Preambula

Vlada Crne Gore koju predstavlja Ministarstvo odbrane Crne Gore i NATO Organizacija za komunikacije i informacije (NCIO) koju predstavlja NATO Agencija za komunikacije i informacije (NCI Agencija), u daljem tekstu „Učesnice“,

- Uzimajući u obzir osnivanje NCIO i njenih sastavnih elemenata od strane Sjevernoatlantskog savjeta (North Atlantic Council – NAC) u C-M(2012)0049-AS1 i njenih ovlaštenja u oblasti konsultacija, komandovanja, kontrole, komunikacija, obavještajnog rada, nadzora i izviđanja (C4ISR);
- Uzimajući u obzir iskustvo i interes Ministarstva odbrane Crne Gore vezano za C4ISR aktivnosti;
- Uzimajući u obzir da i NCI Agencija i Ministarstvo odbrane Crne Gore smatraju poželjnom saradnju vezanu za C4ISR aktivnosti i omogućavaju bolju interoperabilnost između Crne Gore i NATO;
- Uzimajući u obzir da Učesnice priznaju da se NCI Agencija ne finansira za pokrivanje troškova štete, ili drugih obaveza ili gubitaka nastalih iz ovog Memoranduma o razumijevanju (MOR) sa Crnom Gorom, osim ako se NATO nacije ne dogovore o osnivanju fonda za tu svrhu;
- Uzimajući u obzir da Učesnice priznaju da se zajednička fondovi NATO-a neće koristiti za pokrivanje troškova štete, ili drugih obaveza ili gubitaka nastalih iz ovog MOR sa Crnom Gorom, osim ako NATO nacije ne odluče drugačije;

Su odobrile uspostavljanje ovog okvirnog MOR, koji opisuje oblasti saradnje vezane za C4ISR aktivnosti i imaju namjeru da uspostave, naknadno, podugovore koji proističu iz ovog MoR, kako je definisano nadalje.

Odjeljak 1 Definicije i skraćenice

Sljedeće definicije i akronimi se primjenjuju u ovom MOR:

Informacije iz pozadine	Informacija koja nije napravljena u okviru ovog MOR ili podugovora koji iz njega proističu
Klasifikovane informacije	Informacije ili materijal za koji je utvrđeno da zahtjeva zaštitu od neovlašćenog otkrivanja koji je tako označen bezbednosnom klasifikacijom.
Ugovarač	Bilo koji subjekat kojem je Učesnik dodijelio ugovor za (djelimičnu) implementaciju ovog MOR.
C4ISR	Konsultacije, komandovanje, kontrola, komunikacija, obaveštajni poslovi, nadzor i izviđanje.
Informacije u prvom planu	Informacija koja je napravljena u okviru ovog MOR i sporazuma koji proističu iz njega.
Informacija	Informacija, bez obzira na formu ili oblik, koja uključuje, ali nije ograničena na informaciju naučne, tehničke, poslovne ili finansijske prirode, a takođe uključuje fotografije, izvještaje, priručnike, podatke o prijetnjama, eksperimentalne podatke, podatke o testiranju, nacрте, specifikacije, procese, tehnike, pronalaskе, crteže, tehničke rukopise, zvučne zapise, slikovne prikaze i ostale grafičke prikaze bilo da su na magnetnoj traci, u kompjuterskom softveru ili bilo kojoj formi bez obzira da li podliježu autorskim pravima, patentima ili kakvoj drugoj pravnoj zaštiti.
MOR	Memorandum o razumijevanju.
NAC	North Atlantic Council – Sjevernoatlantski savjet
NATO	North Atlantic Treaty Organisation – Sjevernoatlantski savez
U NATO svrhe/svrhe odbrane	Koristi se u svim djelovima svijeta od strane NATO ili za vojske Učesnica
NCI Agencija	NATO Agencija za komunikacije i informacije.
NCI Organizacija	NATO Organizacija za komunikacije i informacije.

Učesnice	NCI Agencija i Crna Gora
PP	Predlog cijene, dokument koji precizira posao (npr. usluge ili nabavku) koji treba da se pruži drugom Učesniku i potrebne uslove.
Program/ Namjena programa	Svaka aktivnost u skladu sa svrhom i ciljevima navedenim u Odjeljku 2 (Cilj i opseg).
TA	Tehnički sporazum, podređeni dokument koji opisuje ciljeve i rezultate projekta, koji obuhvata npr. tehničke termine, finansijski aspekti i prekretnice-ključne korake.
TO	Nalog o zadatku, dokument koji dalje definiše odredbe i uslove za različite aktivnosti u okviru Tehničkog sporazuma
Učesnik koji obezbjeđuje	Učesnik koji obezbjeđuje podršku
Učesnik koji podnosi zahtjev	Učesnik koji podnosi zahtjev za podršku
SLA	Service Level Agreement- Ugovor o nivou usluge
SSP	Service Support Package- Paket usluga podrške.
Podugovori/koji proističu iz MOR	Svaki ugovor koji treba da se zaključi pod uslovima i odredbama ovog MOR, kao što je Tehnički aranžman (TA), Predlog cijene (PP), Ugovor o nivou usluge (SLA) ili Paket usluga podrške (SSP).
Treća strana	Bilo koje lice ili subjekat koji nije Učesnik, agent ili ugovarač Učesnika ili zaposleni u bilo kom od ovih subjekata.

Odjeljak 2 Cilj i opseg

2.1. Da bi se olakšala povećana interoperabilnost, Strane su se dogovorile da osnaže saradnju:

- Korišćenjem razvijenih proizvoda NCI Agencije u nacionalnom odbrambenom sistemu Crne Gore, u cilju ostvarivanja veće interoperabilnosti sa NATO.
- Omogućavanjem NCI Agenciji da podrži tekući razvoj crnogorskog C4ISR sistema kako bi se postigao neophodni nivo interoperabilnosti sa NATO sistemima.
- Kroz uspostavljanje foruma za razmjenu relevantnih tehničkih informacija između Učesnica.
- Podsticanjem uloge NCI Agencije kao strateškog partnera Crne Gore kroz omogućavanje uvida u crnogorske operativne i funkcionalne potrebe, kao i osnovnih nadležnosti NCI Agencije.
- Prepoznavanjem uloge NATO/multinacionalnih projekata u razvoju nacionalnih C4ISR sposobnosti kroz zajedničke aktivnosti u tom kontekstu.
- Omogućavanje umrežavanja eksperata učesnica i poslovnih partnera kako bi se obezbijedila uspješna implementacija željenih C4ISR sposobnosti.

2.2. Opseg saradnje uključuje razvoj, implementaciju, testiranje, evaluaciju i potvrđivanje tehničkih i arhitektonskih aspekata standarda, tehnologija, sistema i sposobnosti.

2.3. Konkretni projekti saradnje biće detaljno opisani u podugovorima-koji proističu iz ovog MOR. Učesnica koja će obavljati posao će odlučiti o najprikladnijem dokumentu u kom će se detaljno izložiti uslovi saradnje.

2.4. Podugovori koji proističu iz ovog MOR neće odstupati od MOR.

2.5. Aneks ovog MOR je "živ" dokument i može se izmijeniti zajedničkim pisanim dogovorom bez potrebe za izmjenama i dopunama ovog MOR.

Odjeljak 3 Opšte oblasti saradnje

3.1. Uvažavajući specifične mandate koji su im dati, Učesnice su se dogovorile da zajednička saradnja može uključiti, ali neće biti ograničena na, saradnju koju karakteriše sljedeće:

- 3.1.1. Saradnja obuhvata čitav životni ciklus C4ISR, što predstavlja planiranje, istraživanje, koncepte, kao i tehničko eksperimentisanje i razvoj, prikupljanje zahtjeva i analizu alternativa, specifikacije, tendersku proceduru, nabavku, instaliranje i primjenu, korišćenje i rad.
- 3.1.2. C4ISR može pokrивati komandu, kontrolu, komunikacije, informacione sisteme i kapacitete koje pruža mreža, uključujući upotrebu ovih i srodnih tehnologija, metodologija i procedura, koje se takođe koriste za specifične operativne domene kao što je obavještajni rad, nadzor i izviđanje.
- 3.1.3. Saradnja može pokrивati ostale srodne oblasti neophodne za vršenje dogovorenih zadataka u okviru nacionalnih i savezničkih politika uključujući npr. obezbjeđivanje informacija i sajber odbranu, obuku i vježbe, razmjenu znanja, eksperimentisanje i demonstracije, integrisanje borbenih laboratorija i podršku pri nabavci.

Odjeljak 4 Posebne oblasti saradnje

4.1. Uzimajući u obzir sva naviše navedena područja saradnje, Učesnice su se dogovorile da usmjere svoje napore na sljedeća specifična područja:

- Testiranje, procjena i instalacija sistema;
- Upotreba NATO softvera;
- Podrška pri obuci i vježbi;
- Opšta podrška koja može pokrивati npr. studije, definisanje projekta, tehničku podršku na i van terena; i
- Nabavka hardvera i softvera koja se odnosi na aktivnosti navedene naviše.

4.2. Strane mogu utvrditi i dogovoriti dodatne oblasti saradnje.

Odjeljak 5 Organizacija i upravljanje

5.1. Aktivnosti koje se obavljaju u okviru ovog MOR nadgledaće sledeća upravljačka struktura, koju imenuju Učesnici:

- 5.1.1. Fokalne kontakt osobe će nadgledati i olakšati sveobuhvatnu saradnju između Učesnica i implementaciju ovog MOR;
- 5.1.2. Menadžeri projekta će nadgledati implementaciju podugovora koji proističu iz ovog MOR.

Odjeljak 6 Finansijske odredbe

6.1. Ovaj MOR neće nametnuti nikakvu finansijsku odgovornost nijednoj od Učesnica, osim što će svaka Učesnica biti odgovorana za sopstvene troškove nastale pri sprovođenju ovog MOR. Nakon obostranog pristanka Učesnica i pod uslovom da se pribave odgovarajuća prethodna odobrenja, o konkretnim finansijskim aranžmanima će se pregovarati kao o dijelu bilo kog podugovora koji proističe iz ovog MOR

6.2. Ako jedna Učesnica zatraži podršku od druge Učesnice, Učesnica koja daje podršku će obavijestiti Učesnicu koja je podnijela zahtjev, o resursima i, ako je primjenljivo, o troškovima svake ugovorne obaveze neophodne za pružanje podrške. Detalji ove podrške, uključujući sve administrativne troškove, će biti definisani odgovarajućim podugovorom koji proističe iz ovog MOR.

6.3. Učesnica koja je podnijela zahtjev snosiće sveukupne troškove svih projekata koje je zatražila, osim ako nije drugačije međusobno dogovoreno.

6.4. U skladu sa Regulatornim okvirom za finansiranje klijenata NATO agencije za komunikacije i informacije [PO (2015)0394], podugovori koji proističu iz ovog MOR mogu se odnositi na nadoknadive troškove (CR), utvrđene fiksne cijena (FFP) ili kombinaciju ova dva, što znači:

6.4.1 Podugovori sa troškovima koji se mogu nadoknaditi (CR) će precizirati procijenjene troškove koji će nastati (npr. nabavka, putovanje, savjetovanje), procjenu radne snage koju je potrebno obezbijediti tokom određenog vremenskog perioda i opšte zadatke koje će obavljati osoblje NCI Agencije.

6.4.2 Podugovori sa utvrđenom fiksnom cijenom (FFP) će obezbijediti detaljan opis artikla ili usluga, koji će biti isporučeni do određenog datuma po utvrđenoj fiksnoj cijeni.

6.5 U svakom podugovoru koji proističe iz ovog MOR, Učesnice će se dogovoriti o konkretnim datumima u vezi sa fakturisanjem, uzimajući u obzir primjenjive zahtjeve ka NCI Agencija koje finansiraju klijenti za raspoloživi tok novca. U zavisnosti od vrste (CR/FFP) i/ili veličine podugovora koji proističu iz ovog MOR, NCI Agencija može izdati fakture kojima se zahtijevaju avansi u cjelosti ili fakture za dio iznosa podugovora koji proističu iz ovog MOR.

6.6 Podugovor koji proističe iz ovog MOR će sadržati adresu za fakturisanje, broj bankovnog računa i kontakt adresu elektronske pošte Učesnice koja je podnijela zahtjev.

6.7 Učesnica koja je podnijela zahtjev će prenijeti iznos po fakturi Učesnice koja daje podršku u roku od 30 dana od datuma izdavanja fakture. Administrativni troškovi, ako ih ima, biće prikazani posebno na fakturi i podnešeni na plaćanje nakon potpisivanja podugovora koji proističe iz ovog MOR, a u skladu sa odredbama i uslovima iz Odjeljaka 6.5 i 6.6.

6.8. Sve uplate Učesnici će biti izvršene na bankovne račune navedene u fakturi.

6.9. Finansijska evidencija NCI Agencije je predmet revizije Međunarodnog odbora revizora. Ova evidencija će biti stavljena na raspolaganje crnogorskim revizorskim institucijama, ako to bude zatraženo.

Odjeljak 7 Ugovorni aranžmani

7.1. Ako jedna od Učesnica utvrdi da je ugovaranje neophodno radi ispunjavanja obaveza definisanih u bilo kom podugovoru koji proističe iz ovog MOR, ta Učesnica će sklopiti ugovor u skladu sa odgovarajućim NATO/nacionalnim zakonima, propisima i procedurama. Podugovorom koji proističe iz ovog MOR će biti precizirano ugovaranje neophodno za izvođenje radova, kao i prateći troškovi.

7.2. Ako jedna Učesnica pojedinačno sklopi ugovor o izvršenju zadatka u skladu sa MOR ili podugovorom koji iz njega proističe, ona će biti isključivo odgovorna za svoje ugovaranje, osiguravajući da je ugovor u skladu sa odredbama i obavezama iz ovog MOR i bilo kojeg primjenljivog podugovora koji iz njega proističe. Druga Učesnica neće biti podložna bilo kakvoj odgovornosti ili obavezama koje proističu iz takvih ugovora bez njene prethodne pisane saglasnosti (tj. na osnovu ugovora o uzajamnom odnosu). Za sve ugovaračke aktivnosti koje se

- obavljaju u skladu sa ovim stavom, FP će, na zahtjev, dobiti kopiju svih izvjava o radu prije objavljivanja tendera.
- 7.3. Učesnica koja djeluje kao Učesnica ugovorač će unijeti u svaki budući ugovor na osnovu ovog MOR (i zahtijevati od svojih ugovarača da unesu u podugovore sa podizvođačima) odgovarajuće odredbe i uslove kako bi zadovoljili odredbe ovog MOR, uključujući, ali ne ograničavajući se na one sadržane u odjeljcima 10 (Otkrivanje, upotreba i zaštita informacija o programu), 12 (Prodaja i transferi trećim licima) i 13 (Bezbjednost). Tokom procesa ugovaranja, svaka Učesnica će obavijestiti potencijalne ugovarače o njihovoj obavezi da odmah obavijeste Učesnicu ugovarača ako podliježu bilo kom licenciranju, odobrenju ili aranžmanu koji može dovesti do takvih ograničenja.
 - 7.4. U slučaju da Učesnica nije u mogućnosti da obezbijedi odgovarajuća prava na korišćenje i otkrivanje Programskih informacija u skladu sa Odjeljkom 10 (Otkrivanje, korišćenje i zaštita informacija o programu), ili je ugovarač obavijesti o bilo kakvim ograničenjima u pogledu otkrivanja i korišćenja Informacije o programu, Učesnica ugovornik će, preko PM-ova, obavijestiti drugu Učesnicu o svim takvim ograničenjima čim prije to bude moguće.
 - 7.5. Učesnice će uložiti razumne napore da obezbijede da ugovorne klauzule pozivaju ugovarača na odgovornost u skladu sa zakonom koji se primjenjuje na dati ugovor, a u pogledu štete i drugih obaveza nastalih uslijed kršenja ugovora, greške i/ili nemara.
 - 7.6. PM-ovi će odmah obavijestiti Visoke predstavnike o svakom ugovornom pitanju, koje bi moglo uticati na Program.

Odjeljak 8 Odgovornosti i potraživanja

- 8.1. Učesnice su saglasne da će se u slučaju štete, ili drugih obaveza ili gubitaka uzrokovanih od strane Ugovarača ili bilo kog drugog subjekta koji radi po bilo kakvom aranžmanu sa NCI agencijom, ili namjernim činom ili grubim nemarom od strane člana osoblja NCI Agencije, a u vezi sa ovim MOR, NCI Agencija pobrinuti da odgovorni vrate sve dospjele iznose u skladu sa postojećim zakonima i propisima, a kao što slijedi:
 - 8.1.1. Ugovarači NCI Agencije: NCI Agencija će osigurati da odredbe ugovora pozivaju Ugovarače na odgovornost u skladu sa primjenjivim zakonima za taj konkretni ugovor a u vezi sa štetom i drugim obavezama koje su nastale kao posljedica greške ili nemara.
 - 8.1.2. Civilno osoblje NCI Agencije: NATO Pravilnik za civilno osoblje (NCPRs) obezbjeđuje pravila i procedure u slučaju da član civilnog osoblja agencije NCI prouzrokuje štetu ili druge obaveze namjernim činom ili grubim nemarom.
 - 8.1.3. Vojno osoblje NCI Agencije: Odgovarajući nacionalni propisi regulišu štetu ili druge obaveze kao rezultat namernog čina ili grubog nemara prouzrokovanog od strane vojnog osoblja Agencije NCI.

Ako se na ovaj način ne može naći pravni lijek, stvar se mora uputiti na rješavanje Nadzornom odboru Agencije.

- 8.2. Potraživanja koja proisteknu iz ili u vezi sa bilo kojim ugovorom dodijeljenim u skladu sa Odjeljkom 7 (ugovorne odredbe) biće riješena u skladu sa odredbama ugovora.

Odjeljak 9 Prava na intelektualnu svojinu

- 9.1. Obje Učesnice smatraju da uspješna saradnja zavisi od potpune i brze razmjene informacija neophodnih za sprovođenje ovog MOR. Priroda i količina informacija koje treba pribaviti mora biti u skladu sa ciljevima navedenim u Odjeljku 2 (Cilj i opseg). Sledeće odredbe u vezi sa otkrivanjem, korišćenjem i zaštitom informacija primjenjuju se na Informacije koje se razmjenjuju u skladu sa ovim MOR i bilo kojim podugovorom koji iz njega proističe.

- 9.2. Specifični uslovi koji regulišu prava intelektualne svojine biće uključeni u podugovore za zajedničko istraživanje/razvoj koji proističu iz ovog MOR. Za projekte podrške će se primjenjivati sledeći uslovi.

9.3 Informacije u prvom planu

- 9.3.1 Prava intelektualne svojine za sve informacije u prvom planu koje je proizvela Učesnica u skladu sa ovim MOR ili bilo kojim podugovorom koji iz njega proističe ostaju i/ili se odmah dodjeljuju Učesnici koja je finansirala dotični rad.
- 9.3.2 Informacije u prvom planu se objelodanjuju svim Učesnicama bez naknade za korišćenje u skladu sa ciljevima i opsegom (Odjeljak 2) ovog MOR i primjenljivih podugovora koji iz njega proističu.

9.4 Informacije iz pozadine

- 9.4.1 Učesnice mogu, na zahtjev, da objelodane jedna drugoj sve relevantne informacije iz pozadine pod uslovom da:

9.4.1.1 se informacije iz pozadine mogu učiniti dostupnim bez preuzimanja odgovornosti, prava na intelektuanu svojinu; i,

9.4.1.2 je objelodanjivanje u skladu sa politikom objelodanjivanja i propisima Učesnica.

- 9.5 Svaka od Učesnica koji otkrije Informacije iz pozadine drugoj Učesnici može nametnuti ograničenja u vezi sa korišćenjem pomenutih informacija iz pozadine. Takva ograničenja se takođe primjenjuju na Informacije u prvom planu koje su razvijene na osnovu tih informacija iz pozadine, osim ako nije drugačije dogovoreno sa Učesnicom koja ih otkriva.

- 9.6 U nedostatku takvih ograničenja, informacije iz pozadine koje je Učesnica otkrila mogu se koristiti bez naknade od strane ili za potrebe druge Učesnice za korišćenje Informacija u prvom planu, u mjeri u kojoj je korišćenje informacija iz pozadine neophodno za korišćenje informacija u prvom planu.

- 9.7 Informacije iz pozadine koje otkriju Učesnice može besplatno koristiti NCI agencija u svrhu obavljanja poslova prema ovom MOR ili bilo kom podugovoru koji iz njega proističe.

- 9.8 Prije objavljivanja, za sve vlasničke tehničke informacije koje podliježu restriktivnim pravima na dalje otkrivanje, se definiše upotreba i obilježavanje na odgovarajući način.

Odjeljak 10 Prodaja i prenos trećim stranama

- 10.1. Učesnice ne smiju prodati, prenijeti pravo vlasništva, objaviti ili prenijeti posjedovanje Informacija u prvom planu Trećoj strani, bez prethodne pisane saglasnosti druge Učesnice. Takva saglasnost se neće dati, ukoliko se NATO ili vlada primaoca u pisanoj formi ne dogovori sa Stranama da:

10.1.1. Neće ponovo prenijeti ili dozvoliti dalji ponovni prenos dostavljenih informacija; i

10.1.2. Da će koristiti ili dozvoliti korišćenje informacija koje su obezbijedene samo u svrhe koje su Strane odredile.

- 10.2. Učesnice ne smiju prodati, prenijeti pravo vlasništva, objaviti ili prenijeti posjedovanje informacija iz pozadine koji je obezbijedila druga Učesnica Trećoj strani, bez prethodne pisane saglasnosti Učesnice koja je obezbijedila informacije. Učesnica koja je obezbijedila informacije je isključivo odgovorna za odobravanje takvih transfera i, po potrebi, određivanje načina i uslova vršenja takvih transfera.

- 10.3. Učesnice su saglasne da neće neopravdano uskratiti saglasnost koja se zahtijeva u skladu sa ovim odjeljkom, zbog zahtjeva saradnje ključnih za uspjeh ovog MOR. Ako Učesnica uskrati saglasnost, mora uključiti pisano obrazloženo objašnjenje za odluku o uskraćivanju saradnje, i uključiti upućivanje na bilo koji nacionalni zakon koji ograničava ovu saradnju.

- 10.4. Osim ako nije drugačije navedeno u relevantnom(im) podugovoru(ima) koji proističu iz ovog MOR, primjenjuju se odredbe ovog odjeljka.

Odjeljak 11 Bezbjednost

- 11.1. Sve klasifikovane informacije dostavljene ili generisane u skladu sa ovim MOR će biti zaštićene i čuvane od strane Učesnica u skladu sa NATO dokumentom C-M(2002)49-REV1 „Bezbjednost u okviru Sjevernoatlantskog saveza“, od 13. novembra 2020. godine, uključujući sve prateće AC/ 35 Direktive, dopune i amandmane na iste. Ovi dokumenti će biti stavljeni na raspolaganje na zahtjev.
- 11.2. Svaka Učesnica će obavijestiti drugu o stepenu bezbjednosti svih informacija, dokumenata ili materijala, generisanih, isporučenih ili razmijenjenih u skladu sa ovim MOR i o svakoj naknadnoj promjeni u klasifikaciji. Kada se smatra da je potrebno promijeniti stepen klasifikacije, nova klasifikacija će obezbijediti stepen zaštite od otkrivanja, koji je najmanje ekvivalentan originalu.
- 11.3. Svaka Učesnica će preduzeti sve zakonske korake koji su joj na raspolaganju kako bi osigurala da povjerljive informacije date ili generisane u skladu sa ovim MOR budu zaštićene od daljeg otkrivanja, osim ako druga Učesnica ne pristane na takvo otkrivanje. Shodno tome, svaka Učesnica će obezbijediti sve zakonite korake:
- 11.3.1. Primalac neće objaviti povjerljive informacije bilo kojoj vladinoj, nacionalnoj organizaciji ili bilo kom entitetu treće strane bez prethodnog pisanog pristanka učesnice od kojih potiču, u skladu sa procedurama opisanim u Odjeljku 10 (Prodaja i transfer trećim licima).
- 11.3.2. Primalac neće koristiti povjerljive informacije u druge svrhe osim u svrhe predviđene ovim MOR ili bilo kojim podugovorima ovog MOR.
- 11.3.3. Primalac će se pridržavati svih ograničenja distribucije i pristupa informacijama koje su obezbijeđene u okviru ovog MOR.
- 11.4. Svaka Učesnica će obezbijediti da pristup povjerljivim podacima bude ograničen na ona lica koja posjeduju potrebnu bezbjednosnu dozvolu i imaju posebnu potrebu za pristupom tajnim podacima kako bi učestvovali u Programu.
- 11.5. Informacije koje se obezbjeđuju ili generišu po osnovu ovog MOR mogu nositi najviše stepen klasifikacije "NATO RESTRICTED (NR)"- NATO INTERNO. Postojanje ovog MOR je NATO UNCLASSIFIED - NATO NEKLASIFIKOVANO i njegov sadržaj je NATO UNCLASSIFIED-NATO NEKLASIFIKOVANO. Učesnice će zajednički odlučiti o odgovarajućem stepenu klasifikacije svakog podugovora koji iz njega proističe.

Odjeljak 12 Izuzeće od poreza i carina

12.1. U vezi sa bilo kojom opremom i uslugama koje će biti nabavljene u skladu sa ovim MOR, NCI agencija će nastojati da osigura da se ne naplaćuju identifikovane dažbine ili porezi za koje je predviđeno izuzeće prema Odeljku IX Sporazuma o statusu Organizacije Severnoatlantskog saveza, Nacionalnih predstavnika i međunarodnog osoblja, potpisanog u Otavi 20. septembra 1951. Godine.

12.2. Učesnica koja je podnijela zahtjev će biti odgovorna za plaćanje svih dažbina ili poreza koji se primenjuju u vezi sa aktivnostima prema ovom MOR ili bilo kom Podugovoru koji iz njega proističe.

Odjeljak 13 Posjete ustanovama

- 13.1. Svaka od učesnica će dozvoliti posjete onoj drugoj Učesnici svojim ustanovama, agencijama i laboratorijama ukoliko je posjeta odobrena od Učesnice domaćina ili od strane zaposlenih koji imaju neophodne i odgovarajuće dozvole za pristup tajnim podacima ili ispunjavaju princip "potrebno je da zna".
- 13.2. Svo osoblje koje je u posjeti je obavezno da poštuje bezbjednosne propise Učesnice domaćina. Sve informacije koje su objavljene ili dostupne prilikom posjeta tretiraju se kao dostavljene

Učesnici koja šalje osoblje u posjetu, i podliježu odredbama Odjeljaka 10 (Otkrivanje, korišćenje i zaštita informacija o programu) i 11 (Bezbjednost).

- 13.3. Spiskovi osoblja i dozvola za pristup tajnim podacima osoblja svake Učesnice koja zahtijeva kontinuirane posjete određenim ustanovama Učesnica, dostavljaju se putem službenih kanala u skladu sa važećim procedurama za međunarodne posjete i onima koje važe na lokaciji koja se posjećuje.

Odjeljak 14 Rješavanje sporova

- 14.1. Svi sporovi u vezi sa tumačenjem, sprovođenjem ili primjenom ovog MOR i/ili podugovora koji iz njega proističu se rješavaju konsultacijama između Učesnica i neće biti upućivani na nacionalne ili međunarodne sudove ili trećoj strani radi poravnjanja.
- 14.2. Svaki spor u vezi sa tumačenjem ili primjenom ovog MOR ili podugovora koji iz njega proističu se rješava na prvostepenom nivou od strane kontakt osoba određenih za podugovore. Ukoliko oni nijesu uspješni u rješavanju spornog, kontakt osoba će ih uputiti odgovarajućim fokalnim kontakt osobama za ovaj MOR. Ako se ne može naći rješenje, spor se upućuje na rješavanje organima na višem nivou.

Odjeljak 15 Amandmani i raskid

- 15.1. Ovaj MOR stupa na snagu danom posljednjeg potpisa i važi deset (10) godina, osim ako se ne izmijeni ili raskine uz pisani pristanak Učesnica.
- 15.2. Ovaj MOR i njegovi aneksi mogu biti izmijenjeni i dopunjeni u svakom trenutku uz pisani pristanak Učesnica i te izmjene i dopune mogu da sadrže buduće zahtjeve po pitanju C4ISR kako zajednički odluče Učesnice.
- 15.3. Sva pisana dokumentacija, korespondencija i izvještaji obezbijeđeni od strane Učesnica u skladu sa ovim MOR i podugovorima koji iznjega proističu će biti na engleskom jeziku.
- 15.4. U slučaju da Učesnica želi da se povuče iz njega, to pitanje će biti predmet neposrednih konsultacija između Učesnica kako bi se omogućila potpuna procjena i utvrđivanje posljedica raskida kao i mogućnost da se one izbjegnu.
- 15.5. Ukoliko, nakon konsultacija, Učesnica i dalje želi da se povuče, primjenjivaće se sledeće odredbe:
 - 15.5.1. Učesnica koja se povlači će obavijestiti drugu Učesnicu i pisano obavještenje u roku od dvanaest (12) mjeseci o svojoj odluci da se povuče iz MOR preko SR-a u skladu sa Odjeljkom 5 (Organizacija i upravljanje), a prije nego povlačenje bude efektivno. Tokom tog perioda, SR će odlučiti o aranžmanima za raskid ako se smatra da je nastavak nemoguć.
 - 15.5.2. Učesnica koja se povlači će u potpunosti ispuniti svoju obavezu i pružiti svu razumnu pomoć drugoj Učesnici za nastavak aktivnosti po MOR a do datuma prestanka važenja ovog MOR.
 - 15.5.3. Učesnica koja se povlači će platiti sve troškove koji nastanu kao rezultat njenog povlačenja, uključujući sve troškove raskida ugovora ili izmjene(a). Učesnice će zajednički izraditi i odlučiti o planu raskida u skladu sa odredbama Ugovora.
 - 15.5.4. U slučaju raskida ovog MOR, sva neizmirena plaćanja za stavke ugovorene i isporučene po Ugovoru će biti izmirene od strane Učesnice koja se povlači prije datuma stupanja na snagu raskida, a u skladu sa Ugovorom.
- 15.6. Odgovarajuća prava i obaveze Učesnica u vezi sa Odjeljkom 8 (Odgovornost i potraživanja), Odjeljkom 9 (Prava intelektualne svojine), Odjeljkom 10 (Prodaja i transferi trećim licima), Odjeljkom 11

(Bezbjednost) i Odjeljkom 14 (rješavanje sporova) će se nastaviti bez obzira na prestanak ili istek važenja ovog MOR.

15.7. Ovaj MOR može biti izmijenjen i dopunjen samo uz pisani pristanak Učesnica.

Odjeljak 16 Viša sila

16.1 Učesnice neće biti odgovorne za obaveze u izvršavanju ovog MOR ako neuspjeh ili kašnjenje u izvršenju nastane iz razloga koji su van kontrole bilo koje od Učesnica. Takvi uzroci mogu uključivati, ali nisu ograničeni na, Božja djela ili javnog neprijatelja, požare, poplave, štrajkove, embargo na prevoz robe, epidemije, prirodne katastrofe ili druge događaje više sile. Međutim, takvi nepredviđeni uzroci ili viša sila neće osloboditi Učesnicu njenih finansijskih obaveza prema ovom MOR-u koje su nastale do trenutka kada su se takvi uzroci ili događaji desili.

Odjeljak 17 Potpisivanje

17.1 Ovaj zapis predstavlja dogovor postignut između Vlade Crne Gore, koju predstavlja Ministarstvo odbrane Crne Gore, i NATO organizacije za komunikacije i informacije, koju predstavlja NCI Agencija, a po pitanjima koja se navode u njemu.

Potpisano na engleskom jeziku u dva primjerka, osim ako nije elektronski potpisano.

**Za Ministarstvo odbrane
Crne Gore**

**Za NATO Organizaciju za
komunikacije i informacije (NCIO)**

Ludwig Decamps
Generakni direktor
NCI Agencija

Datum: _____

Datum: _____

Brisel, Belgija

Aneks A: Proces implementacije podugovora koji mogu proisteći iz MOR

1. Proces formalizovanja Podugovora je sledeći:

1.1. Predanaliza: Crna Gora će ukazati na svoje zahtjeve i, u saradnji sa NCI agencijom, definisati početni obim dotičnog projekta/usluge.

1.2. Zahtjev za podršku: Crna Gora će formalizovati zahtjev putem obrasca zahtjeva korisnika koji je dostupan na internet stranici Agencije NCI.

1.3. Predlog podrške: nakon pojašnjenja i koordinacije, po potrebi, sa Crnom Gorom, NCI Agencija će dati formalni predlog troškova i sadržaja podrške u nacrtu podugovora. Ako su aktivnosti u okviru već postojećeg projekta ili podugovora koji proističe iz MOR, to će biti naznačeno. NCI Agencija će ovaj nacrt poslati putem mejla kontaktu u Crnoj Gori, kako je navedeno u obrascu zahtjeva korisnika.

1.4. Formalni ugovor: ako Crna Gora odobri predloženi Podugovor, Crna Gora će potpisati i vratiti potpisani Podugovor redovnom poštom ili e-mailom NCI Agenciji. NCI Agencija će takođe potpisati i vratiti jedan originalni primjerak Crnoj Gori.

2. Rezultati se mogu razlikovati u zavisnosti od vrste aktivnosti. Oni će biti međusobno dogovoreni za svaku konkretnu aktivnost koja će se sprovoditi u okviru Podugovora.